

8. Council of Europe (2020). Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment – Companion volume. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 278 p.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОВЛЕННЄВИХ СИТУАЦІЙ ЯК ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ 7-8 КЛАСІВ ГІМНАЗІЙ

Михайло Яковчук,

*науковий співробітник відділу навчання іноземних мов,
Інститут педагогіки НАПН України, учитель-методист з німецької мови,
Заслужений учитель України*

Компетентнісне навчання іноземної мови у ЗЗСО відбувається через застосування комунікативно – діяльнісного підходу під час роботи на уроці. Щоб досягти максимального результату, вчитель повинен вміти доцільно дібрати форми та методи навчальної діяльності, створити цікаву атмосферу, де б учні хотіли й не боялися спілкуватися. Найбільш повною мірою виконання комунікативних завдань проявляється у процесі використання мовленнєвих ситуацій, що моделюють різноманітні життєві обставини й передбачають залучення учнів до різних видів мовленнєвої діяльності.

Мовленнєві ситуації, в яких учні опиняються, спонукають їх до висловлення, викликають потребу в спілкуванні. Виконуючи ситуаційні завдання, аналізуючи мовну ситуацію, учні можуть самостійно оволодівати новими знаннями та навичками з культури спілкування й набувати комунікативних умінь. Мовленнєві ситуації дають змогу наблизити навчання до природних умов спілкування в конкретних життєвих ситуаціях, формують уміння орієнтуватися в них, добирати мовні засоби, що відповідають особливостям мовної ситуації (навіщо, кому, в яких умовах і що має бути сказано). Тому, особливу увагу учнів слід спрямовувати на дотримання всіх компонентів мовленнєвої ситуації, які визначають стиль, тип і жанр мовлення: обсяг, тема і основна думка висловлювання, мета і місце спілкування, адресат мовлення тощо. А для наближення до життя навчальних дій, що виконують учні, слід добирати такі ситуації, які відбуваються в повсякденному житті, є зрозумілими і не вимагають додаткових пояснень, а також частіше і доцільніше пропонувати у змісті підручників методи, форми і види роботи, які характерні комунікативній діяльності, цілеспрямовано готувати учнів до їх виконання; дидактично доцільно уніфікувати в кожному тематичному розділі підручників кількісний і якісний склад вправ і завдань для оволодіння змістом навчання іноземної комунікації у процесі компетентісно орієнтованого навчання та здійснювати дидактично доцільний добір ситуаційних завдань, які використовуються для формування іноземної комунікативної компетентності учнів 7-8 класів (Редько, 2021, с. 30–42).

Проаналізувавши зміст чинних шкільних підручників іноземних мов для навчання німецької мови учнів 7-8 класів, можна зробити висновок, що в їх змісті представлені всі сфери і тематика спілкування, мовний і мовленнєвий матеріал, окреслені змістом навчальних програм відповідно до компетентнісного підходу. Проте, на наш погляд, у змісті більшості підручників ще достатньо рідко застосовуються ситуаційні форми роботи, бракує достатньої кількості і чіткої класифікації ситуаційних завдань, спроектованих на формування предметної й ключових компетентностей здобувачів освіти.

Враховуючи презентовані вище концепти, нами розроблені мовленнєві ситуації, орієнтовані на розвиток десяти ключових компетентностей учнів у чинній модельній навчальній програмі (Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, 2021). Вони не тільки сприяють розвитку спілкування у межах певних компетентностей, але й дають змогу проаналізувати рівень володіння учнями відповідними мовленнєвими уміннями і навичками. Наведемо приклади мовленнєвих ситуацій та особливості їх використання. Інтерпретуємо роботу з ними.

Компонентами такої ключової компетентності, як вільне володіння державною мовою, є вміння використовувати українознавчий матеріал у всіх видах мовленнєвої діяльності. Передусім це можливе в межах визначеною модельною програмою теми «**Україна**», під час опанування якої учні вчать представляти іноземною мовою відомості про свою країну, її визначні пам'ятки, а під час вивчення підтеми «**Київ**» – презентувати відомості про столицю України. Наприклад:

Уяви, що твій іноземний друг/твоя іноземна подруга приїжджає до тебе у гості. Ти хотів би показати йому/їй Київ.

- *Які визначні пам'ятки ти неодмінно хотів би (хотіла б) показати йому/їй в Києві ?*
- *Що б ти обрав (обрала): екскурсію містом? Прогулянку? Круїз по Дніпру на теплоході? Чому?*
- *Які музеї ти запропонував (запропонувала)би йому/їй відвідати?*
- *Що б ти ще показав (показала) йому/їй в Україні?*

На уроках іноземної мови формування математичної компетентності передбачає вміння працювати з числами та числовою інформацією. Учні, застосовуючи логіко-математичний інтелект, розв'язують комунікативні і навчальні проблеми. Зазначена компетентність у 7 класі формується ситуаційно, здебільшого у межах відповідних ситуаційних тем. Наприклад, під час вивчення теми «**Після школи**» учні можуть розповісти, як вони розподіляють свій позаурочний час, о котрій годині вони починають виконувати домашні завдання, скільки часу приділяють своїм захопленням, гурткам, секціям тощо (Сотникова, 2020, с. 32).

Компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій формуються в межах теми ситуативного спілкування «**Природа**», у процесі засвоєння якої учні ознайомлюються з погодою та природними явищами. Це сприяє вдосконаленню в них умінь описувати іноземною мовою природні явища, аналізувати та оцінювати їх роль у життєдіяльності людини. Словниковий запас учнів дозволяє їм висловлювати

враження від власних спостережень над природою, що дає змогу урізноманітнити тематику спілкування, а також пояснити свої дії. Наприклад:

Багато підлітків полюбляють проводити свій вільний час на природі. Уяви, що твій іноземний друг/твоя іноземна подруга приїжджає до тебе в гості. Він/вона цікавиться екотуризмом в твоїй місцевості. Розкажи йому/їй :

- *Чи любиш ти природу?*
- *Що для тебе означає природа?*
- *Які природні явища можна спостерігати в твоїй місцевості?*
- *Опиши ландшафти в твоїй місцевості.*

Компетентність обізнаність та самовираження у сфері культури потребує сформованих умінь використовувати мову для духовного, культурного й національного самовираження; дотримуватися культури мовлення, висловлювати іноземною мовою власні почуття, переживання й судження. Вона формується в межах тем «**Кулінарні традиції**», «**Театр і кіно**», «**Україна**» та «**Німеччина**» (загальні відомості про Україну та країну, мова якої вивчається).

Наведемо приклад ситуаційного завдання для формування цієї компетентності у 8 класі з теми «**Театр і кіно**»:

Твій друг (твоя подруга) хотів би тебе запросити в кінотеатр. Поспілкуйтесь та з'ясуйте:

- *Фільмам яких жанрів ви надаєте перевагу?*
- *Який кінотеатр ви хотіли б відвідати?*
- *Який фільм ви хотіли б побачити?*
- *Кого ви хотіли б ще запросити?*
- *Що б ви хотіли з собою взяти (попкорн, напої, тощо)?*

Компетентісно орієнтоване навчання іноземної мови учнів 7-8 класів, спрямоване передусім на формування в учнів здатності цілісно поєднувати здобуті знання, сформовані вміння й навички, набутий навчальний досвід, світоглядні цінності, ставлення та переконання з активною творчою самостійною науково-дослідницькою діяльністю у межах окреслених навчальною програмою орієнтирів у процесі добору й використання мовного та інформаційного матеріалу для продукування усних і письмових текстів та для ідентифікації чужомовних висловлень у процесі їх сприймання під час читання та слухання. Воно вимагає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності (Навчання іноземних мов у гімназії: Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов, 2023, с. 8).

Отже, для створення мовленнєвих ситуацій можна виділити такі етапи:

1. Визначити мету мовленнєвої ситуації.
2. Врахувати інтереси і бажання учнів (можливе проведення анкетування або опитування учнів).
3. Визначити тему (підтему) ситуаційного завдання (можна разом з учнями).
4. Дібрати необхідний мовний матеріал для учнів у межах теми (підтеми) спілкування.
5. Дібрати наочні засоби для створення ситуації спілкування (малюнки, тексти, аудіозаписи, відеозаписи, інтернет-ресурси тощо).

6. Поставити перед учнями комунікативне завдання (пояснити, що від них вимагається і до якого результату їм необхідно прийти).

7. Передбачити зміст мовленнєвої ситуації.

8. Рефлексія (обговорення, осмислення результатів роботи: чи вдалося учням разом з учителем досягти поставленого комунікативного завдання і чи допомогли їм при цьому створені умови та наявні необхідні засоби).

Ситуативне спілкування на уроці іноземної мови має бути не тільки максимально наближеним до реального спілкування, зрозумілим учням, а й виховувати в них уважне ставлення до однокласників, формувати почуття колективізму та ініціативності, стимулювати мотивацію до навчання. Тому вчитель, пропонуючи ситуації, повинен урахувувати рівень мовної підготовки учнів, ситуативний характер мовлення (хто говорить/пише, про що, з якою метою, кому та за яких обставин), наявність вербального стимулу для визначення ролей комунікантів і виникнення стосунків між ними, а також передбачити очікуваний результат спілкування.

Використані джерела

1. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т.М.. Рекомендовано МОН України: наказ від 12.07.2021 р. № 795. [URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni_prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni_prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf)
2. Навчання іноземних мов у гімназії : Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. Редька В. Г.. Тернопіль : Лібра Терра, 2023. 92 с.
3. Редько В. Г. Дидактичне моделювання мовленнєвих ситуацій як засобів компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Український педагогічний журнал. 1. 2021. С. 30–42.
4. Сотникова С. І., Гоголева Г. В. Німецька мова (7-й рік навчання), 7 клас : підруч. для закл. загальн. середн. Освіти. Харків : Ранок, 2020. 240 с.

ВІКОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ ТА ЇХ ГОТОВНІСТЬ ДО КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Олександр Пасічник,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних
мов Інституту педагогіки НАПН України*

Завдання предметної галузі “іноземна мова” вже не зводиться до оволодіння виключно формальними аспектами мови (граматикою та лексикою) задля умінь читати, перекладати, та висловлюватися в межах вузької шкільної тематики. За останні два десятиліття в умовах утвердження компетентісної парадигми в освіті відбулося значне розширення “прагматичних горизонтів” оволодіння іноземною